

Ayı Anders

Nerede okuduğumu unuttuğum gerçek bir hikayede, traderin biri, nükleer bir saldırı gerçekleştiğini düşündüğü için elindeki hisseleri panik içinde satmaya başlar. Bir süre sonra müdürü gelir ve satışı bırakıp alıma geçmesini ister. Müdürü şaşırın tradere bakıp sakin bir şekilde şöyle der: “Eğer haklıysan ve nükleer savaş başladıysa zaten yaptığın satışın takası gerçekleşmeyecek ve hepimiz yok olacağız. Ama yanıyorsan, bu panik düşüşten sonra hisseler güzel bir tepki yükselişi yaşar.”

Uzun yıllar önce çalıştığım bir firmada, nispeten kötümser fikirlerimi duyan, Almanca konuşan yabancı bir yöneticimiz bana “Aylar çirkindir, bizim işte hep iyimser olacaksın, her zaman boğa olmalısın” demişti. Ayı sayılmam, çirkin olduğumu da düşünmüyorum ama neyi kast ettiğini anlamam uzunca bir zaman alsa da söylediklerine tam katılmıyorum. Bence bunun doğrusu şu; farklı ve aykırı fikirler çirkin kabul edilir, yani herkes kötümserken iyimser ve konsensüs, iyimserken kötümser olanlara pek tolerans gösterilmez.

Dünden önceki günü hatırlayacak kadar dingin ve güçlü hafızası olanlar, birçok piyasa krizine alım fırsat dediğimi hatırlayabilir belki. Fakat benim için “Amma iyimser” deyip “Yoksa bu işin içinde bir iş mi var?” diye soranlar da olduğunu muhtemelen pek bilmezler. Piyasanın coştığı, herkesin bardağın sadece dolu kısmına odaklandığı virajlarda ise ‘risklere dikkat çektiğimiz zaman ‘Bu adam hep kötümser, adeta gamlı bir baykuş’ dendiğini de bilmeyebilirler. Ancak genel eğilimim ayı kampına biraz yakın olmakla birlikte, yorumlarım mümkün mertebe samimi; gerçekten gördüklerim ve düşündüklerim doğrultusunda. Kriz gerçekleştiikten sonra çoğunluk kötümser olur ve o konjonktürlerde de isim yapabilirsiniz. Örnek olarak, benim master yaptığım NYU’da kendi halinde bir öğretmen olan Roubini’nin, 2008 kriz sonrası krizi bilen “kahin rock yıldız” statüsüne gelmesini gösterebiliriz. Medyanın ve muhtemelen bizim sektörün çoğunluğunun pek bilmediği şey ise, Roubini’nin öngördüğü krizin, gerçekleşenden çok farklı olduğu. Hatta bazı açılardan tam tersi bir kriz oldu. Roubini, Setser ile birlikte yazdıkları makalelerde ABD dolarına karşı oluşan güven kaybı neticesinde ABD’de bir ödemeler dengesi krizi bekliyordu. Fakat bunun tam tersi oldu, dolar ciddi değer kazandı.

Adını muhtemelen duymadığınız Günther Anders, Hannah Arendt’in ilk eşi ve Walter Benjamin’in kuzeni olarak “Frankfurt Okulu” çevrelerinde yetişen ama içinde yer almayan önemli bir entelektüeldi. Buna rağmen, kitaplarının önemli bir kısmı ana dili olan Almanca dışında başka bir dile çevrilmedi, bu nedenle de geniş çevrelerce pek tanınmadı. Fakat Günther Anders’in “Günlükler – Umutsuzsam Bana Ne! Değil mişim Gibi Devam!” isimli kitabı yaklaşık bir sene önce Türkçe’ye çevrilerek yayımlandı.

Jean-Pierre Dupuy’a göre yirminci yüzyılın en ihmal edilen Alman filozofu olan Anders kimdi ve neden pek tanınmadı? Bizimle ne alakası var? Açıkçası konumuzla nasıl bir ilgisi olduğu konusunda çok emin değilim ama biraz daha sabrederseniz belki birlikte bir yere varırız. Rusya – Ukrayna savaşını düşünürken aklıma “Atomphilosoph” Anders geldi. Kendisi nükleer bombaların yarattığı risklere dikkat çeken birçok eser bıraktı. Düşünceleri, Ulrich Beck ve Zygmunt Bauman gibi Alman düşünce insanlarını etkilediyse de hak ettiği ilgiyi hiçbir zaman görmedi.

1957 yılında yazdığı ve 1961’de bir kitaba dahil edilen makalede şöyle diyor: “Uyandığınızda ilk düşünceniz: ‘Atom’ olmalı. Güne, sizi çevreleyen şeyin istikrarlı bir dünya olduğu yanılısaması ile başlamayın.” Güne böyle pozitif düşüncelerle başlamayı tavsiye eden birinin neden meşhur olmadığını sanırım anlamış bulduk (!) Yani, 3. Dünya Savaşı gerçekleşseydi o da Roubini gibi yıldız olabilirdi ama kendisine ödül diye verilen varlıkların takasını yapacak kimse kalmamış olabilirdi! Piyasalarla ilgisine gelince, aslında ayı Anders’i çirkin kötümser bir ayıdan ziyade karşıt görüşlü bir düşünce insanı olarak düşünmek bence daha uygun. Şu ifadesi inanılmaz hoşuma gitti ve piyasalarda da o kadar geçerli bir bakış açısı ki: “Bir korkak olma ve korkma cesaretini göster.” Anlatmaya çalıştığı şey, sanırım benim de zaman zaman hissettiğim şu duygu ve düşünceler: Bazı zamanlar insanlar önlerindeki risklerin büyüklüğüyle gerçekten yüzleşmeye cesaret edemedikleri için veya tehlikelerin gösterilmesinin moral bozukluğuna sebep olacağını düşündükleri için bunları görmezden gelme ve baskılama eğiliminde olabiliyor. Bu, çoğu zaman iyi niyetli bir çabanın ürünü yani “iyi diyelim, iyi olsun” alışkanlığı gibi. Anders gibi karşıt görüşlüler ise, zaman zaman korkmanın öğrenilmiş çaresizliğe yol açacağından endişe etmediler. Tam tersi bu tarz bir korkunun paralyze etmekten ziyade harekete geçme ve önlem almaya iteceğine inandı. Zaten kendisi nükleer savaş konusunda kaçınılmaz kaderciliğine bürünmedi ve bu potansiyel riski gözden kaçırmamanın önemli olduğunu ısrarla vurguladı. Onun açıklamasına göre, “atom çağı” başladığında, insanlığın sürekli olarak “canavarın karanlık gölgesi altında yaşayacağı” yeni bir dünya ortaya çıktı. Anders’e göre asıl tehlikenin, insanların canavardan korkması değil, insanların canavarın kendilerine zarar vermeyeceğine inanmaları ya da zamanla canavarın var olduğunu unuttularıyla.

Peki 1957’de bu düşünceleri ortaya koyan makalenin kitapta yer aldığı 1961 yılında ne oldu? Aslında tam da çirkin ayı Anders’in uyardığı gibi, insanlar dahil çoğu canlı türünün sonunu getirebilecek bir olay yaşandı. Soğuk Savaş döneminde, ABD’de Sovyetler Birliği’ne saldırmaya hazır şekil de günün 24 saati havada devriye gezen B-52 bombardıman uçakları vardı. Böyle bir uçak, çok güçlü iki Mark 39 termonükleer bomba yüklü olarak rutin bir uçuştayken, bir bombası yanlışlıkla Kuzey Carolina’nın kırsal bölgesinde düştü.

Ben şu an bunu yazabiliyorsam, siz de okuyabiliyorsanız ve hisseleri hala takas eden varsa, bu muhtemelen bu bombaların yeterince yüksek teknoloji ürünü olmaması ve manuel, yani insan elinin değmesini gerektiren voltaj anahtarına sahip olması sayesinde. Çünkü 1961 yılında yaşanan bu kazada, bahsi geçen bomba Hiroşima’ya atılanın 250 katı etkisinde 4 megatonluk bir nükleer bomba. Bu bomba insan eli değmeden infilak edecek kadar “yüksek teknolojiye” sahip olsaydı muhtemeldir ki ABD bunu Sovyet saldırısı sanıp missileme ve yapılan bu missilemeye Sovyetler missileme yaparak nükleer savaşa sebep olacaktı. Bu arada, 2. Dünya Savaşı’nda Hiroşima’ya atılan atom bombasında kullanılan uranyumun aslında teknik hatalar nedeniyle yüzde 99’unun havaya karıştığı ve bombanın tahmin edilen potansiyel etkinin sadece yüzde 1-2 kadar yıkım yarattığını da hesaba katalım. Fakat verimsizlikler de diğer pek çok şey gibi ilelebet devam etmez ve kimse merak etmesin nükleer bombalar artık çok daha verimli ve etkili!

Yine 1961 yılında Sovyetler, “Tsar Bomba” lakablı ve 4 bin Hiroşima’ya eş değer bir nükleer bomba testini Rus Arktik bölgesinde yaptı. Patlama sonucu oluşan mantar bulutunun 10 Everest Dağı boyutunda olduğu söyleniyor. Eric Schlosser’in “Command and Control: Nuclear Weapons, the Damascus Accident, and the Illusion of Safety” isimli kitabında anlattığı tüyler ürpertici örnekleri okuduktan sonra insanın kendi soyunu nasıl henüz yok etmemiş olduğuna hayret ediyorsun. Gerçi kimi tarihçi bazı çok eski yazıların örneğin Mahabharata içinde yer alan Kurukshetra Savaşı’nı anlatan bölümlerin nükleer savaş anlattığını iddia ediyor.

Bütün bunları neden anlattım? Rusya’dan nükleer bir saldırı mı bekliyorum? Mini minnacık taktiksel bir nükleer bomba kullanılır mı? Hiç sanmıyorum ama benim ne düşündüğümün pek bir önemi yok. Kaldı ki ben, savaşın bu kadar geniş çaplı hale geleceğini de tahmin edemedim. Yine de savaş öncesi var olan stratejik görüşlerimizde değişiklik yok. Geçen hafta ifade ettiğimiz daha kısa vadeli taktiksel görüşlerde de henüz değişiklik yok. Geçen hafta aktardığım zaman ve seviyelerin de arkasındayım. S&P500’de 4400 seviyesine kadar düşüş oradan tepki olabilir diye yazmıştık. Ben bunu yazarken vadeliler o seviyeye neredeyse geldi. Tepki yükselişleri mutlaka olacaktır piyasalar zigzaglar çizecektir ama bence trend hala aşağı. Tahminlerimin doğru veya yanlış çıkması ayrı bir konu ama benim samimi fikirlerimi yansıtmasını önemsiyorum. Dolayısıyla, riskli varlıklarda, özellikle de ABD borsa endekslerinde, önümüzdeki 1 -2 ay gibi bir zaman zarfında yüzde 20 civarı düşüş riski benim için sürpriz olmaz demeye de devam ediyorum. Bunun hala ya kısıklı bir ayı piyasası rallisi olduğunu düşünüyorum.

Peki yanılıyorsam ve Rusya minik minik nükleer bomba atarsa; bu missileme ve bazı kazalar sonucu nükleer savaşa sebep olursa ne olacak? Onu çok da kafanıza takmayın derim, zaten takas yapacak kimseyi bulamayabilirsiniz.

ÇEKİNCE:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Söz konusu rapor belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak hazırlanmamıştır. Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte bulunulmamaktadır. Tüm yorum ve tavsiyeler öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerinden oluşmaktadır. Zaman içinde piyasa koşullarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle söz konusu yorum ve tavsiyelerde değişikliğe gidilebilir. Size uygun olan yatırım araçlarının ve işlemlerin kapsam ve içeriği uygunluk testi neticesinde belirlenir. Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. Bu raporda yer alan her türlü bilgi, yorum ve tavsiye uygunluk testi ile tespit edilecek risk grubunuz ve getiri beklentiniz ile uyumlu olmayabilir. Bu nedenle, uygunluk testi neticesinde risk grubunuz tespit edilmeden sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi amaç, bilgi ve tecrübenize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgi ve veriler, araştırma grubumuz tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiş olup, doğrulukları ayrıca araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu bilgilerin tam veya doğru olmaması nedeniyle doğabilecek zararlardan Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve çalışanları sorumlu değildir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından farklı bölümlerde istihdam edilen kişilerin veya Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin ortaklarının ve iştiraklerinin bu raporda yer alan tavsiyelerle veya görüşlerle hemfikir olmaması mümkündür. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ile piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkileri bulunan istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler ile müşterileri arasında önlemeyen çıkar çatışması ve objektifliği etkilemesi muhtemel nitelikte ilişkiler doğabilir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , ortakları veya iştirakleri, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirildikleri yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerini, bu raporda bahsi geçen şirketlere, muhtelif zamanlarda, sunmayı teklif edebilir veya sunabilir. Muhtelif zamanlarda, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin, ortaklarını, iştiraklerinin ve işbu kapsamdaki yöneticilerinin, yetkililerinin, çalışanlarının veya temsilcilerinin, doğrudan veya dolaylı olarak, raporda bahsi geçen işlemler, menkul kıymetler veya emtialar üzerinde pozisyonları bulunabilir veya farklı nedenlerle ilgi ve ilişkileri bulunabilir. Söz konusu çıkar çatışması durumlarında Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. , internet sitesinde yer alan Çıkar Çatışması Politikası uyarınca hareket eder. Bu rapor, sadece gönderildiği kişilerin kullanımını içindir. Bu raporun tümü veya bir kısmı Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, yayınlanamaz veya üçüncü kişilere gösterilemez, ticari amaçla kullanılamaz.